

EGY KISFIÚ ELSŐ EMLÉKKÉPEI

– Beszélgetés Habsburg Györggyel IV. Károly megkoronázásának centenáriumán

Gróf Bánffy Miklósnak a koronázási ünnepségek látványvilágának kialakításához mindössze huszonhat nap állt a rendelkezésre. A páratlan ünnepségsorozat az első világháború kritikus pillanataiban zajlott, Bánffy – a frontszolgálatról hazatérve – mint egy vérbeli színházi rendező fogta fel az eseményt. A rendkívül nagyszabású dramaturgiai fogásokat sem nélkülöző ceremónia összképéhez szervesen hozzátartozott a legderűsebb színfolt, az akkoriban négyéves Habsburg Ottó belekomponálása... Amint a korabeli magánaplók is tanúsítják: „A Király és Zita királyné a kis trónörökösrel magyar díszben mindenkit elbűvöltek ifjúságukkal. A legcsodásabb látványosság, a legkábítóbb színpompa volt, amit el lehet képzelni, mondják. Az ifjú királyi pár mindenkit »megfőzött«, ahogy pestiesen mondják, a szeretetreméltóságával.”

A családnak jobbra ugyanazok a források állnak a rendelkezésére a koronázással kapcsolatosan, mint bárki másnak, de van néhány olyan emlék, amelyik valóban egyedi, ezek édesapám visszaemlékezései. Sajnos számomra nem adatott meg az a lehetőség, ami az idősebb családtagjaim számára, hogy beszélgethessek erről az eseményről nagyanyámmal, Zita királynéval, hiszen nagyon fiatal voltam, amikor ő meghalt. Soha nem beszéltem vele a koronázásról, így sajnos ilyen típusú emlékeim nincsenek – mindazt, amit tudok, édesapám, Habsburg Ottó visszaemlékezéseimből tudom, de ezt is úgy kell tekinteni, mint egy négyéves gyermek emlékképeit. Természetesen számára kiemelkedő esemény volt, életének legkorábbi, ugyanakkor meghatározó emlékei közé tartozott. Nagyon sokan vissza sem tudnak emlékezni mindarra, ami három-négy éves korukban történik velük. Így nem csoda, hogy az, amit fölidézett, nem egy hosszabb összefüggő történet, inkább emlékképek sora. Számomra mégis nagyon fontos volt például az, hogy amikor ellátogattunk a budai Várba, a koronázás legfontosabb színhelyére, a Mátyás-templomba, akkor édesapám pontosan megmutatta,

hogyan hol ült a koronázás alatt. Egy ilyen kisiúnak – már a magassága miatt – megpróbáltatás volt kilátni, bármit is jól megfigyelni a zsúfolásig megtelt templomtérben. Külön gondot jelentett számára az is, hogy a bolgár cár ült mellette, aki szerette volna elmagyarázni neki mindazt, ami történik, miközben édesapám jobban szeretett volna maga figyelni arra, mi történik a ceremónián. Mindazonáltal tudta, hogy udvariasan kell viselkednie,

A királyi család a koronázási díszben

ha a szomszédja hozzá beszél, válaszolnia kell, de mégis jobban lekötötte, ami a templomhajóban zajlott. Egy három-négy éves fiúnak nem sikerült azonnal felfognia az esemény jelentőségét, de ez a későbbiekben mégis megtörtént, hiszen a koronázásnak még különlegesebb jelentőséget adott az a tény, hogy a következő években egyre ritkábban láthatta az édesapját. A nagypám, mint császár és király, a világháború közepén ritkán tartózkodhatott a családja körében. Ilyen formában még különlegesebb jelentősége lett a koronázáson is együtt töltött időnek. Később már

mindössze azt a pár hónapot volt része az édesapjával együtt tölteni, amikor már Madeira szigetére száműzték őket. Ekkor volt alkalmuk együtt sétálni, hosszabban beszélgetni, de ott még mindig csak kilenc éves, tehát még akkor is nagyon fiatal volt. Ott azonban már nagyon pontosan megértette, hogy az édesapjának a koronázás az élete egyik nagyon fontos, ha nem a legfontosabb eseménye volt. Mélyen vallásos lelkületű emberként egy eskü, amelyet egy ilyen pillanatban királyként letett a népének, mindennél fontosabb volt. Azt is láttam, hogy ez a koronázás a rövid idő alatt, kisiúként is meghatározta édesapám kapcsolatát Magyarországgal. Saját tapasztalatomból is mondhatom, láttam azt a különleges kötődést, amellyel édesapám Magyarországhoz fűződött. Mert ugyan nem lehetett hazajönni, de mindig nagyon pontosan figyelt arra, hogy ápolja a kapcsolatokat, figyelt arra, hogy mi történik Magyarországon... Arról nem is kell külön beszélni, hogy mit tett az Európai Parlamentben Magyarorszáért. Mindezt meghatározták a korábbi beszélgetések az édesapjával Madeira szigetén, majd

később a bencés tanárai, akik segítettek abban, hogy a hazaszeretete elmélyüljön. Még azzal a kívánságával is, hogy szívurnáját Pannonhalmán helyezték örök nyugalomra, azt jelzi, hogy számára ez az ország mit is jelent.

Bár a kis trónörökös számára a mesekönyvek jelentették az igazi örömet, például Sebők Zsigmond Mackó ura, amelyet maga Singer János biztosított számára, valamint a számos különleges játék, amelyekkel az alkalomra megajándékozták, voltak emlékei a különleges külsőségekről, a díszítésről, a pompáról?

Mindazt, amit a koronázásról tudok, inkább könyvekből, történelmi dokumentumokból sikerült összegyűjtenem, és csupán egy kisebb részt jelentettek azok a történetek, amelyeket édesapám mesélt el. Természetesen arról is megemlékezett, hogy rendkívül szépek és izgalmasak voltak a külsőségek, minden színes és nagyon látványos volt, hiszen mindenki a legpompásabb, legősibb díszruháját öltötte magára. De – éppen a színes forgatag miatt – órá Tisza István tett rendkívüli benyomást, aki fekete díszmagyarban volt. Édesapám mesélt arról, hogy gyermekként szomorú volt amiatt, hogy a nagy fogadáson az étkeket csupán megmutatták, és valójában nem ehetek meg semmit. Később értette csak meg, érett fejjel annak a gesztusnak az értékét, hogy miért látni lehetett csupán ezeket az étkeket... Hiszen ezeket az ínycsikmós fogásokat jótékonysági célra ajánlották föl.

A Magyarországon élő unoka, Habsburg György élénk érdeklődéssel követi mindazokat az eseményeket, amelyek célja az 1916-os koronázás centenáriusáról szóló megemlékezés. Ilyen volt az *Illúzió és tükröződés* című, az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet által rendezett kiállítás a Magyarországi Házában, amely első ízben bővítette ki a Magyar Nemzeti Múzeum koronázásról szóló kiemelt anyagaival a vándorkiállítást. A tárlatlátogatáson különleges anekdotát idézett fel, amikor elmeséltem, hogy Bánffy Miklós feljegyzései szerint a főlovászmester különlegesen szigorú szemmel ellenőrizte a díszítést, sok helyen meg is nyirbálta azt, hogy kizárja a király lovának esetleges ijedtségét vagy olyan típusú megindulását, amely Ferenc József koronázása esetén a koronázási dombról való lelovagolás során előfordult... Ez alkalommal mesélte el, hogy IV. Károly Krózus névre hallgató paripája a ceremónia során, a szokatlan körülményektől olyan sokkos állapotba került, hogy soha többé nem tűrt lovat a hátán... A korabeli magánnaplók megemlékeznek a csodálatos látványról, amit a fiatal királyi pár nyújtott, illetve az angyali fürtös kisfiúról, akinek valószínűleg rendkívül kényelmetlen, de a káprázatos Benczúr Gyula tervezte öltözéke volt – ezt egyetlen híradás sem mellőzte...

Édesapám örömmel mosolygott, integetett, de soha nem említette, hogy az öltözék kényelmetlenségét okozott volna a számára. Mi is láthattuk a koronázási dokumentumfilm páratlan képkockáin; mai technikával sokkal többet láthatunk, mint amit akkor bármelyik résztvevő érezhetett az eseménysorról. A film egyedi lehetőség, ugyanakkor teljesen más benyomást nyújt, mintha csak fotográfiákat néznénk. Látható, mekkora tömeg indul el minden irányból, és külön érdekesség, aho-

gyan megérkezik a Mátyás-templomba a hintók sokasága, ugyanakkor megjelennek már az autók is, ami szintén nagyon érdekes.

A leghosszabb időt a templomban töltötték – esetleg volt-e az édesapjának más helyszínről is emléke?

Amikor fent a várban sétáltunk, akkor nagyon sok helyszínt megmutatott, de elsősorban nem a gyermekkori emlékei alapján. A ceremónia lefolyására, eseményeire emlékezett, de a pontos helyszíneket nem minden esetben tudta úgy azonosítani, mint többek között a koronázási domb helyét.

Mi az Ön személyes véleménye, a koronázásnak milyen jelentősége volt a család életében, és milyen hatása volt a korabeli társadalomra?

A fontosságára eleve az a tény is rávilágít, hogy alapvető volt a különbség az osztrák császárság és a magyar királyság között, hiszen az osztrák császárnak nem volt szüksége koronázásra, mert automatikusan császár lett, amikor meghalt az előző császár. A koronázás – az eskütétel miatt – mindig különleges esemény. Egy mélyen vallásos ember, amikor az esküt leteszi, akkor az egész élete megváltozik. Ezt az egész eseménysorozatot manapság történelmi kontextusban kell megvizsgálni, ez az eskü inkább egy *pro forma* rész, egy hosszú ceremónia kicsiny eleme. Ebben az időben teljesen más volt a helyzet, a vallásos érzés meghatározóbb volt, ezt tükrözta később a boldoggá avatása is. Nagy befolyással volt ez az ő egész életére is. Ugyanúgy, ahogy a magyar Szent Koronának a mindenkori szerepe és jelképe is nagyon más volt mindig, tudja, egy külön történet, sokrétű funkció, amit betölt. Sokkal nagyobb hatással bír, mint más országok

esetében. Ezt az én nagyapám is pontosan tudta... Ezt még manapság is lehet látni, hogy a Szent Korona nagyobb hatással bír, mint egy egyszerű koronaékszer más monarchiák esetében.

Hogyan látja a koronázás centenáriumi megemlékezését, a megemlékezés jelentőségét?

Az időpont nagyon fontos, hisz amikor ilyen kerek az évforduló, a centenárium sokkal könnyebben érzékelteti az esemény valódi jelentőségét. Lényeges ugyanakkor az eseményt történelmi kontextusba helyezni, megmutatni a folyamatokat és a körülményeket, amelyek közepette ez az esemény lezajlott. Nagyon jól be lehetne mutatni az esemény jelentőségét: egyszerre a tárgyi külsőségeket a független helyszíneken, ugyanakkor azt a szakrális háttérrel is, amely az esemény szerves része volt.

SZEBENI Zsuzsa

Mackó úr szárazon

A kis trónörökös kedvenc olvasmányának későbbi kiadása